

Desprinderea de pluton

Fiecare generație ia de la capăt dezbaterea despre experiment

● Cine a fost întâi, oul sau găina, cine e mai important, autorul sau regizorul? ● Solidari în negație, solitari în creație.

Ideea, de sorginte anglo-saxonă, cum că totul se poate învăța, dacă există bunăvoință și sistem, este aplicată practic la Târgu Mureș de colectivul ajuns - iată - deja la a doua ediție a festivalului Dramafest, laborator de creație pentru cei care scriu, dar și pentru cei ce fac teatru. În spațiul carpato-dunăreano-pontic, la a doua ediție se poate vorbi liniștit despre tradiție. Prima a lansat câteva provocări materializate în textele străne între copertele unei cărți și într-un spectacol în care meritele și neîmplinirile aparțin deopotrivă autoarei, Andreea Vălean, și regizorului, Theodor-Cristian Popescu. Festivalul, ca instituție, lucrează tot anul: selectează texte, le oferă regizorilor, aceștia își aleg interpreții, se repetă ziua, seara se văd spectacolele din toată țara, iar în final se testează la public câteva scene din capitalul dramatic (în toate sensurile cuvântului) acumulat. Două specialiste în dramaturgie contemporană de la Royal Court Theatre "antrenează" disponibilitățile celor prezenți la ateliere. Anul acesta au fost alese pentru atelierele de creație textele a cinci autori veniți în dramaturgie după ce și-au probat vocația în proză și poezie: doi sunt prozatori, Petre Barbu și Ștefan Caraman, Saviana Stănescu și Adina Dabija sunt poete, la fel ca și Dumitru Crudu, aflat la primul lui text de teatru. Așa cum reiese și din revista "UltimaT", editată de același colectiv care se ocupă de festival, criticii și esteticienii de la originea acestei inițiative favorizează teatrul conștiințelor active, departe de "plictis, muzeu, tradiție...". Alina Cadariu, directoarea festivalului: "În ceea ce-i privește pe autori, criteriile selecției au fost acelea de afinitate și nu vreau să ascund acest lucru (...) Sunt piese experimentale, unele fără poveste, altele fără conflict, cu personaje spulberate. Textul teatral poate avea foarte multe fețe".

Primul merit al acestui tip de inițiativă este că ea există, că se instituționalizează un sediu al disponibilității pentru ceea ce este refuzat sau amânat de instituțiile teatrale presupuse a fi con-

servatoare. În jurul grupului critic se constituie și cercul de creatori, gata să participe la aventura propriei cunoașteri. Acesta este primul obiectiv. Alina Cadariu: "E foarte greu să evaluezi și să cuantifici rezultatele unui act de creație. Atelierul de dramaturgie are drept scop descoperirea sinelui creator, a vocii interioare a dramaturgului. Exercițiul și autoexercițiul lipsesc, din păcate, din bagajul dramaturgului român. El nu există în teatru, el nu are contact cu teatrul, unde figura centrală este regizorul. Unii regizori sunt dramaturgi excepționali, alții nu sunt. Nici regizorul nu-și găsește cu ușurință vocea interioară și urechea sa este, uneori, surdă la vocea dramaturgului. Nu toți fac ca Tompa Gábor, poet extraordinar, om de litere, care lucrează cu un dramaturg, Viski András, fără să vadă ceva umilitor aici. Rezultatele sunt excepționale. Alți regizori, mai ales cei din generațiile tinere, nu acceptă acest adevăr despre ei înșiși. Atelierele nu vor să impună un model, ci să ofere o opțiune".

Există însă o presiune a realului mai puternică decât intențiile declarat tolerate ale organizatorilor. În fapt, piesele aparțin exclusiv categoriei denumite experimentale, în care eul autorului nici nu încearcă obiectivarea prin conflict și personaje. Este, într-adevăr, un nou tip de dramaturgie, propunând mai curând identificarea cu un anumit mod de a simți decât cu un mod de a gândi. Scrierile acestea dau naștere și unui alt fel de spectacol, eul regizoral intră în dialog cu cel auctorial, ba se solidarizează, ba se contrazică, fragmentul copleșește întregul, clipa e mai importantă decât durata. Capacitatea regizorului de a crea stări, de a cuceri subconștientul potențează, în cazurile fericite, expresivitatea autorului; în cele nefericite, - îi ridiculizează pretențiile. La Târgu-Mureș libertatea a reglat relația regizor-autor (sau invers): "Sunt, în atelier, regizorii doritori să lucreze, motivați, cei care au mers până la capăt. Am avut o experiență cu Anca Maria Colțeanu: a spus că vrea să lucreze, a lucrat pe textul Adinei

Dabija, pe urmă s-a retras. E libertatea ei, nu s-a supărat nimeni, e aici, e în festival, am găsit o altă regizoare, și ea un dramaturg foarte talentat, Teodora Herghelegiu, care lucrează cu Adina Dabija". Raportul autor-regizor este discutat și în această generație, ca și în cele anterioare, sub aspectul ierarhiei (străină, în fond, spiritului de echipă, considerat esențial de organizatorii festivalului): cine e mai important în spectacol, regizorul sau autorul? Disputa e mai importantă decât lasă să se întrevadă formularea și are influențe majore asupra rezultatului. Faptul că regizorii și autorii lucrează împreună, înainte ca fiecare să-și fi stabilit o cotă pe cont propriu, educându-și corespunzător vanitatea, favorizează solidarizarea pentru impunerea concretă a unui nou concept. Într-un glas, tinerii (sub raportul afirmării) detestau spectacolele unde coeficientul de inovație era modest și se bucurau zgomotos la orice manifestare conformă cu idealul estetic al grupului. Ideal încă neformulat: "Este un proiect experimental. Noi căutăm. Observăm cu toții că există o nevoie nesatisfăcută nici de exercițiile regizorale pure, nici de textele consacrate. Există, de asemenea, o direcție a experimentului plastic fără o legătură necesară cu textul. Eu nu vreau să exclud textul din teatru. Textul poate să genereze și un spectacol unde cuvântul nu ocupă locul principal. Nu știu ce se va naște, nu știu dacă putem vorbi despre o direcție nouă, sunt texte noi, proaspete, scrise astăzi. Nu-mi dau seama dacă se va alege ceva din ele. Nu-mi dau seama dacă ele reprezintă o tendință. Noi nu avem încă un discurs estetic, noi avem un discurs practic. Cel estetic se va naște ulterior", explică Alina Cadariu.

Pentru spectatorul neutru care am fost, departe de nucleul creator și creativ al atelierelor, senzația de grup închis, autosuficient a fost foarte puternică. Ceea ce este valabil pentru o sectă (orice credință a fost o sectă, care s-a bucurat la un moment dat de o participare masivă) poate deveni periculos pentru teatru. Desprinderea de pluton riscă să-i lase pe partizanii acestui experiment înconjurați de dușmani și departe de intențată

Magdalena Boiangiu